

NEDERSAKSISCH

Er bestaan in Nederland meerdere varianten van het Nedersaksisch. Belangrijke verschillen doen zich o.m. voor in Drenthe en tussen delen van oostelijk Overijssel, de Veluwe en de Achterhoek. De variant Stellingwerfs wordt behalve in de Friese gemeenten Oost- en Weststellingwerf ook gesproken in Noordwest-Overijssel en de gemeente Westerveld in Zuidwest-Drenthe. Het Nedersaksisch van Nederland sluit in taalkundige zin aan bij het Nedersaksisch/Nederduits in Noord-Duitsland, dat in de meeste Duitse deelstaten erkend is in het kader van deel III van het Europese Handvest.

Regio

Het gebied waar het Nedersaksisch in Nederland wordt gesproken bestaat uit de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, de gemeenten Oost- en Weststellingwerf in Zuidoost-Friesland en de gebieden Achterhoek en Veluwe in de Provincie Gelderland. In Duitsland wordt het in het gehele Noorden gesproken, door een moeilijk te schatten aantal mensen, zie de kaart die de Duitse taalkundige H.Protze samenstelde. Voor een gedetailleerdere weergave van Nedersaksische dialecten in Nederland, kijk bij de taalkaarten.

Verspreiding

Drenthe heeft 457.347 inwoners, Groningen 557.951, Overijssel 1.057.186, de Nedersaksische delen van Gelderland samen 873.414 en de gemeenten Oost- en Weststellingwerf samen 50.000. Het totaal aantal inwoners is 2.995.898. Een onderzoek dat enkele jaren geleden werd uitgevoerd door de regionale radio van Groningen leverde op dat zo'n 65% van de inwoners in die provincie Nedersaksisch spreekt, d.w.z. de variant Gronings. Leest men voorzichtigheidshalve 60% en extrapoleert men dat percentage naar het hele gebied, dan komt dat neer op een aantal sprekers van 1.797.539.

Status

De provinciale overheden van Drenthe, Groningen, Overijssel en Gelderland, de gemeentebesturen van Oost- en Weststellingwerf en het provinciaal bestuur van Friesland erkennen dat het Nedersaksisch beschermd en gestimuleerd moet worden en voeren beleid

ter zake. Het Nedersaksisch is door de Nederlandse regering erkend in het kader van het Europees Handvest volgens deel II. De regiobesturen hebben het Nedersaksisch bovendien bij de rijksoverheid voorgedragen voor erkenning onder deel III.

Het Nedersaksisch is voor Nederlandstaligen redelijk tot zeer goed verstaanbaar en de houding is in het algemeen tolerant. Daarom wordt het Nedersaksisch gewoonlijk volledig geaccepteerd.

Openbare instellingen en diensten

Naar gewoonte kan men zich in het Nedersaksisch zowel schriftelijk als mondeling tot de regionale overheden en diverse instellingen richten. De overheden zelf overigens maken slechts sporadisch gebruik van het Nedersaksisch. De rechterlijke instanties gebruiken het Nedersaksisch niet, maar het gebruik ervan door verdachten en getuigen is niet verboden. In de praktijk is de wederzijdse verstaanbaarheid het belangrijkste criterium en voert tolerantie de boventoon.

Onderwijs

Wat het basisonderwijs betreft wordt alleen in de gemeenten Oost- en Weststellingwerf in structurele zin aandacht besteed aan het Stellingwerfs en dat is verwoord in het schoolwerkplan. Het gaat hier voornamelijk om passieve beheersing van het geschreven Stellingwerfs door o.m. aanbidding van een drietal periodieken voor kinderen en om taalbeschouwingsonderwijs in projectvorm. In de andere regio's wordt incidenteel, voornamelijk op projectbasis, aandacht besteed aan het Nedersaksisch. Dat laatste geldt voor het gehele taalgebied ook ten aanzien van het vervolgonderwijs. Men kan cursussen volgen aan de verschillende instituten in de regio's. Universitair kan het Nedersaksisch worden bestudeerd aan de Rijksuniversiteit Groningen. Incidenteel worden cursussen aangeboden aan onderwijzend personeel.

Media

De diverse regionale en lokale omroepen gebruiken het Nedersaksisch soms in hun algemene maar regelmatig tot zeer veel in programma's die de regionale cultuur tot onderwerp hebben. In tijd variëren deze programma's van één tot vijf uur per week. Het gebruik van het Nedersaksisch in kranten en tijdschriften is in sommige regio's wat de nieuwsgeving betreft niet ongewoon, maar het is heel gewoon in proza, poëzie en beschouwelijke teksten over regionale cultuur. Dat gebruik hangt o.m. samen met de verschijningsfrequentie en met de aanwezigheid van culturele pagina's in de diverse edities en varieert daarmee van één tot tweemaal per week tot eens in de veertien dagen.

Diversen

Er is een belangrijke geschreven traditie in het Nedersaksisch en een belangrijke boekproductie. Per regio verschijnen er jaarlijks 8-12 nieuwe titels in de streektaal, voor het gehele gebied is dat ongeveer 50. De productie van cd's in de streektaal is opmerkelijk. In

Groningen bijv. verschijnen jaarlijks tien nieuwe titels, terwijl in Gelderland oplagen van 3000 stuks niet ongewoon zijn.

In het hele Nedersaksische taalgebied is er een groot aanbod van cabaret, revue en amateurtoneel in de streektaal. Regelmatig worden er kerkdiensten in de eigen taal gehouden. Er is in de Nedersaksische regio een groot aantal belangwekkende musea, bibliotheken en culturele centra gevestigd.

*Deze inleiding is geschreven door Henk Bloemhoff
m.m.v. Pieter Jonker, Lex Schaars, Philo Bloemhoff en Siemon Reker*